

FÓRIS LAJOS

EMLEKEIM MÓRICZ ZSIGMONDRÓL

Az 1899—1900-as tanévben a debreceni Ref. Theológiai Akadémia elsőéves hallgatója voltam és az első félévben osztálytársam volt Móricz Zsigmond is.

Nem lakott benn a kollégiumban, nem vett részt az ifjúsági egyesületi életben, nem volt tagja sem a Kántusnak, sem a Theológus Önképzőkörnek. Nem láttam az Irodalmi Ifjúsági Egyesületben, melynek tagjai főiskolai hallgatók és a gimnázium VII—VIII. osztályú tanulói lehettek; — így jó darabig csak látásból ismertem.

Az első félév végén, karácsony táján Móricz Zsigmonddal egyszerre kollokváltunk teológiai enciklopédiából.

A tárgy előadója egy nagyhangú, ortodox idős tanár volt, aki a XVIII. század derekán megállott és nem vett tudomást az újabb korról. Szórul szóra szerette hallani avas írásai recitálását.

Sem én, sem Zsiga nem szívelettük az őreget és olvasgattunk az újabb korból is a studiumhoz és beleszórtuk feleletünkbe; de a professzor lehurrogott mindkettőnket, — mondván, csak arra kíváncsi, amit ő megírt — és elégségest kaptunk.

A lehangoló közös sors ott közelebb hozott egymáshoz és attól fogva többször el-elbeszélgettünk. Megismertük egymás sorsát és rájöttünk, hogy földiek is vagyunk, mert én ugyan Ugocsában, Tiszabökényben születtem, ő meg Szatmár megyében Csécsén, Milotát tartotta hazájának, de ezek a falvak igen közel voltak egymáshoz.

Nem nagy kedvet áruult el Zsiga a papi pálya iránt, hiszen szürke ruhában járt, míg mi feketében, de szegény volt anyagiakban és ott nyert legtöbb segítséget a megélhetéshez, mint mi is többén.

Újságírással is foglalkozott és csakhamar otthagyta a papi pályát. Kedvét a következő eset vette el végképpen:

Karácsonykor legációba mentünk. Ünnepe előtt próbaszónoklatot kellett tartanunk a gyakorlati egyházszónoklat tanára és osztálytársaink jelenlétében az oratóriumban.

Szónoklattant nem tanultunk — akkor harmadéves tananyag volt —, ideiglenes oktatásban sem részesültünk. A tanár utasított, hogy imádkozzunk, beszéljünk és megbírált a viselkedésünket.

Csiky Lajos volt az egyházszónoklat professzora. Folyton jött-ment és majdnem többet beszélt, mint a szónok.

Móricz Zsiga jóhangú volt, szépen imádkozott és prédikált. Csiky folyton helyeslő megjegyzéseket tett: „Pompás gondolat”, „remek kifejezés”, „mesteri előadás” stb.

Mikor megelőgelte az előadást, megállott Zsiga előtt és így szólt: „Ha szabad kérdeznem, Móricz úr, ki írta ezt a remek szép imát és beszédet?” Zsiga azt mondotta: „Én írtam”. Akkor Csiky felcsattant: — Bocsánat Móricz úr, akkor nem jó, Ön még nem írhat imádságot és beszédet, mert Ön még nem tanulta mik ennek a kellékei. Ezt nem mondhatja el, hanem írjon ki egy tudós egyházi író könyvéből imát és beszédet, nekem mutassa be és azt mondhatja el csak.

Mindnyájan megbotránkoztunk a professzor kijelentésén. Ekkor mondta nekem Zsiga: — Megyek én innen, ahol még gondolkozni sem szabad, csak recitálni a régi dolgokat.

Második félévre csakugyan a jogra iratkozott be. Nem is beszéltem véle, csak negyedéves teológus koromban, mikor Nagypaládon (Szatmár megye) szolgáltam mint esperesi segéd-lelkész és az első elemi osztály tanítója 1902 szeptemberétől.

A következő év augusztusában mint néprajzi gyűjtő jött Nagypaládra Móricz Zsigmond. Nálam lakott a kápláni szobában, együtt étkeztünk a parókian Bencsik István nagybányai egyházmegyei esperes családjával. Két nagylány volt a háznál, a kisebb nagyon megtetszett Zsigának és maradt, ameddig csak maradhatott.

Gyűjtött népmesét, népdalt, feljegyezte a helyi szokásokat. Rendeztem fonókat, elvittem a mezőre, hogy hallja meg a kendernyívó asszonyok tréfás beszélgetését és nótázását.

Az asszonyok kalákában nyútták a kendert, több helyen is egy nap; a fizetés a jó ellátás és visszasegítés volt. Már reggelire édesített bort és pálinkát ittak, és dalolva, táncolva mentek végig a falun, ki a mezőre. Felvágódott a nyelvük és folyt a beszéd és a nóta szabadon csipkelve egymást és a távollévőket. Mi úgy helyezkedtünk el egy tengeritáblában, hogy minket nem láttak, de mi hallottunk mindent és jegyeztünk. Egyikünk se tudott gyorsírást.

A parókián nagyon kedves estéket töltöttünk a szép virágoskertben levő lugasban, illatos rózsacsoportok között. A két lány közül az egyik az én feleségem lett, a másikat Halász Gyula vette el, az Édes anyanyelvünk és sok más írás szerzője.

A Nyugat köré csoportosult írók között ott volt Halász Gyula és Móricz Zsigmond; a paládi emlék is elősegítette a két család bizalmas barátságát.

Egy évi ugoc sai szolgálat után Olcsvaapátiba kerültem és ott éltem 31 évig. Halász Gyula sógorom családjával minden nyáron hosszabb időt töltött nálunk, mi meg nyár elején vagy végén felmentünk Budára gyógyítgatni magunkat a meleg fürdőkben.

Többször találkoztam Móricz Zsigával, egyszer hajón együtt utaztunk Leányfalúig. Nagyon kedvesen elbeszélgettünk múltról és jelenről és attól kezdve többször közöltem véle falum eseményeit, amiket ő nemegyszer írói mezbe öltöztetett. A Papucs Mária című humoros írásában említett református pap én vagyok.

Nagyon sajnálom, hogy meg nem írtam, amit Nagyecseden való tartózkodásáról hallottam. Élőszóval szerettem volna elmondani Zsigának, de váratlan halála ezt lehetetlenné tette.

A nagyecsed i öreg pap, Berei Józsi bácsi beszélte, hogy Móricz Zsigmond mint néprajzi gyűjtő Nagykaroly felől jött Nagyecsedre.

Börvelyben felkérézkedett egy nagyecsed i ökörszekérre és a lápon keresztül egy szép holdvilágos este 9—10 óra tájt érkezett hozzájuk — a parókiára. Bemutatkozott és szállást kért.

Berei Józsi bátyám idős ember volt. Csak feleségével voltak ketten és mint mondotta, előbb nem hitte el, hogy az a kalap nélküli torzonborz hajú ember Móricz Zsigmond volna, kinek írásait már olvasta.

Betörőnek gondolta és gyanús szemmel nézte. Csak mikor beszélgetés közben közös ismerősökre akadtak, kezdett megnyugodni. Megvacsoráztatták Móricz Zsigmondot és a hálósobát is elkészítették számára.

Azonban — mondotta Józsi bácsi — lefekvéskor biztonság céljából csak két csőre töltötte vadászpuskáját és odaállította a feje mellé.

Sokszor sajnálkoztam azon, hogy el nem mondhattam Zsigának, mert bizonyára jóízűen nevetett volna rajta.

Ennyi, ami 79 éves beteg állapotomban eszembe jutott Zsigával kapcsolatban.